

Lempeä koirankasvatus

Anette Kare ja Sanna Paaso

Koirankasvatuksesta ja koiraharrastustoiminnasta on tullut merkittävää liiketoimintaa myös Suomessa. Kaikki alan osapuolet eivät valitettavasti ole mukana toiminnassa rakkaudesta eläimiin ja sen seurauksena alalla on myös ikävät puolensa.

Esimerkkejä alan varjopuolista ovat pentutehtailijat, rodunjaloitus eläinten hyvinvoinnin kustannuksella sekä kirjava koirankouluttajajoukko, joiden mukaan mahtuu myös taitamattomia ja tietämättömiä, jopa väkivaltaisia kouluttajia.

Haluamme tässä kirjoituksessa tuoda esille tärkeitä vaiheita koiranhankinnassa ja -kasvatuksessa eläinsuojelullisesta näkökulmasta. Yhdessä artikkelissa voimme ainoastaan raapaista pintaa tästä loputtoman laajasta aiheesta, mutta toivomme, että tämän raapaisun avulla yhä useampi koiraihminen muistaa harrastuksessaan sitä tärkeintä - koira itseään.

Koiran hankinta

Eläintenystävä ei osta koira säälistä eikä edes pelastaakseen sen huonoista oloista. Pentutehtailijat tekevät rahaa eläinrakkaiden ihmisten myötätunnolla, joten ostamalla pennun huonoista oloista varmistat sen, että yhä uusia koiranpentuja tuotetaan kurjissa oloissa.

Kun hankit koiran, pyydä aina, että pääset katsomaan pennun kasvatusoloja. Tarkista, että tilat ovat puhtaat ja että pentujen saatavilla on puhdasta vettä. Mikäli havaitset puutteita kasvatusoloissa tai koirien kohtelussa tai jos pennun kasvattaja ei päästä sinua pyynnöstä huolimatta tutustumaan koirien kasvatusoloihin, ilmoita asiasta viipymättä paikalliselle eläinsuojeluviranomaiselle.

Vaikka et itse olisikaan hankkimassa pentua, voit aina pitää silmät ja korvat auki eläinten puolesta: Viranomaiset eivät millään ennätä seuraamaan kaikkia koirankasvattajia, joten jos näet epäilyttävän lehti-ilmoituksen tai kuulet huonoista oloista, voit käydä katsomassa eläinten oloja ja ottaa yhteyttä eläinsuojeluviranomaisiin.

Kun hankit koiran, mieti, haluatko välttämättä rotukoiran. Jos päätät hankkia rotukoiran, pyri välttämään rotuja, jotka on jalostettu niin, että koiran rakenne ja ulkomuoto haittaavat sen normaalia elämää. Näitä elämää rajoittavia rakenteellisia tekijöitä ovat mm. lyhytraajaisuus, pitkäselkäisyys, poimuinen iho ja lyhytkuonoisuus. Äärimmilleen vietyinä nämä ominaisuudet saattavat muuttua vioiksi ja kroonisiksi sairauksiksi (mm. purentaviat, hengitysvaikeudet ja ihosairaudet) ja voivat pahimmillaan tarkoittaa koiran kannalta elämistä jatkuvien kipujen kanssa.

Eläinsuojelulaki kieltää kivun tuottamisen eläimelle, mutta valitettavasti koiran jalostamisessa joskus edetään ulkonäkökriteerit edellä unohtaen koiran terveys ja hyvinvointi. Koira hankkiessasi mieti, haluatko välttämättä pennun. Nuoria, pentuiän ohittaneita koiria myydään ja lopetetaan jatkuvasti, kun ne ovat kasvaneet ohi hellyttävästä pentuvaiheesta ja kun ne ovat ehkä käyneet liian suuriksi tai kun

koiranomistaminen on käynyt liian vaivalloiseksi. Nuoria koiria vielä useammin on moni aikuinen koira vailla kotia: valtaosa niistä on hyväkäyttöisiä koiria, joissa "ei ole mitään vikaa".

Jos olet kokenut ja kärsivällinen koiranomistaja, mieti myös, pystyisitkö tarjoamaan kodin mahdollisesti vähän vaativammalle, pelastetulle koiralle. Helsingissä pieneläinklinikka huolehtii löytökoirista lakisääteisen ajan, jonka jälkeen ne usein siirtyvät HESYn koiratalolle. HESYn koiratalo huolehtii näiden löytökoirien lisäksi sellaisista koirista, jotka on otettu huostaan tai joiden omistaja on esimerkiksi kuollut tai joutunut sairaalaan. Koiratalo on suljettu yleisöltä, mutta koiratalon koiran hankinnasta iinnostuneet saavat lisätietoja HESYn päivystyspuhelimesta.

Pentuaika

Koiran elämän tärkeintä aikaa on sen ensimmäinen elinvuosi. Sinä aikana koira kehittää elämänasenteeseensa: sen, miten se suhtautuu ihmisiin, muihin eläimiin ja uusiin tilanteisiin. Tutustuta koira pienestä pitäen uusiin asioihin, mutta etene koiran ehdoilla. Mikäli koiran eleet kertovat, ettei se viihdy uudessa tilanteessa tai että se pelkää, älä pakota koiraan jäämään tilanteeseen, vaan yritä yhdessä tutustua uuteen asiaan uudestaan myöhemmin.

Tärkeintä on, ettei koira pakoteta hankaliin tilanteisiin pentuna: esimerkiksi jos pieni pentu viedään heti rokotusten voimaantulon jälkeen pakolla koirapuistoon, jossa se on kauhuissaan isompien koirien joukossa, koiralle voi jäädä kokemuksesta pelko muita koiria kohtaan lopuksi elämää. Tämä siitä huolimatta, ettei tilanteessa olisi päällisin puolin edes tapahtunut mitään dramaattista.

Omistajan kannattaa varmistaa, että pentuajan kokemukset muista koirista ovat ainoastaan positiivisia: aluksi pennun kanssa voi pitäytyä tuttujen koirien seurassa ja laajentaa kaveripiiriä koirapuistoon vasta aikuisiässä. Koska ensimmäinen elinvuosi määrää pitkälti koiran käytöstä koko sen loppuelämän ajan, kannattaa omistajan satsata aikaa ja vaivaa siihen, että koiran ensimmäinen elinvuosi sujuu turvallisessa ja rakastavassa ympäristössä.

Pakotteiden ja väkivallan käyttö

Valitettavan usein koirankoulutukseen liittyy pakottamista tai jopa väkivaltaa. Niistä yleisiä ovat mm. niskasta riuhtominen ja koiran selättäminen. Niskasta riuhtomista perustellaan koulutusmenetelmänä useimmiten koiranpennun ja sen emän välisen suhteen matkimisella. Koiran selätystä taas perustellaan koirien välisellä käyttäytymisellä. Nämä ovat esimerkkejä piintyneistä väärinkäsityksistä, joiden seurauksista moni koira joutuu kärsimään päivittäin.

Jos seuraa koiraemoa, huomaa nopeasti, ettei se koskaan riuhdo tai revi pentujaan niskasta. Se kyllä kantaa pentujaan niskasta nostaen, mutta toimii erittäin hellästi ja varovaisesti niin tehdessään. Terve emo ei koskaan rankaise pentuaan riuhtomalla sitä tai käyttämällä muuten väkivaltaa, vaan sen kärsivällisyys pentunsa kanssa on loputtoman pitkä.

Jos taas seuraa koirien keskinäistä käyttäytymistä, huomaa, että koira saattaa alistua eli heittäytyä selälleen toisen koiran edessä, mutta koskaan toinen koira ei fyysisesti pakota toista koiraan alistuvaan asentoon. Alistuminen on koiran oma valinta ja sitä käytetään koirien keskinäiseen viestimiseen. Koira ei

ymmärrä, jos sen omistaja ns. alistaa koiransa eli selättää koiran: kyseessä on ihmisen ja koiran välinen käyttäytyminen, eikä tämäntyyppistä pakottamista esiinny edes koirien välillä. Lisäksi näitä kovia otteita käytetään useimmiten silloin, kun omistaja on vihainen. Kovilla otteilla omistaja saattaa helpottaa omaa turhautunutta oloaan, mutta koiran oppimiskykyä kovat otteet heikentävät.

Oletko huomannut, että usein väkivaltaa käyttävillä koiranomistajilla on jostain syystä aina ongelmakoiria? Terrori synnyttää terroria. Repimällä koiraa korvasta tai kaulasta tai selättämällä koiran, saa koiran epäluuloiseksi ja pelkäämään omistajaansa: koiran mielestä omistaja käyttäytyy arvaamattomasti.

Pahimmassa tapauksessa kurittajana (esim. selättäjänä) toimii kyseenalainen koirankouluttaja, jolloin tilanne on vielä pelottavampi koiralle. Tässä tilanteessa koiran olisi jopa luonnollista puolustaa itseään hyökkäämällä hyökkääjää eli selättäjänsä kohtaan. Mikäli kuitenkin koira reagoi tällaiseen aggressioon aggressiolla, uhkaa koiraa pahimmassa tapauksessa lopettaminen aggressiivisen käyttäytymisen vuoksi.

Positiivisen käyttäytymisen vahvistaminen

Koira elää hetkessä, joten toivottua käytöstä tulisi aina seurata viipymättä positiivinen vahvistaminen eli palkinto. Palkinto riippuu täysin koirasta eli jollekin koiralle paras palkinto on leikkiminen, kun toiselle se voi olla makupala. Kokeilemalla löydät omalle koirallesi parhaimman palkinnon.

Hyvä uutinen eläintenystävälle on se, ettei koiraa saa eikä tarvitse kieltää tai rangaista mistään. Parhaimpaan lopputulokseen kasvatuksessa päästään, jos unohdetaan se, mitä koira tekee väärin ja keskitytään vahvistamaan sitä, kun koira käyttäytyy oikein.

Oman järjen käyttö koulutuksessa on ehdottoman sallittua, sillä ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa opettaa koiria. Jos joku koulutus- tai palkitsemistapa ei toimi koirallasi useamman yrityksenkään jälkeen, kyseinen koulutus- tai palkitsemistapa ei todennäköisesti sovellu suoraan sinun koirallesi. Tarkkaile koirasi käytöstä ja kokeile hieman muunneltua positiivisen vahvistamisen tapaa saadaksesi aikaan haluttu lopputulos koirasi käytöksessä. Älä epäröi ottaa yhteyttä asiantuntijoihin, jos törmäät ongelmiin koirasi koulutuksessa.

Rajojen asettaminen

Tätä asiaa on painotettu jo pitkään koirankoulutuksessa, mutta sitä ei voi mielestämme painottaa liikaa. Kun hankit koiran, mieti jo aluksi, mitkä asiat ovat koiralle sallittuja ja mitkä eivät. Sallitut asiat täytyvät olla aina sallittuja ja epätoivottu käytös täytyy olla kiellettyä joka tilanteessa.

Esimerkiksi jos sallit koiran nukkua sängyssä, se täytyy sallia myös kurakelillä eli tällöin ei koiraa saa rangaista sängylle hyppäämisestä rapatassuilla. Jos haluat kieltää koiralta vieraita vasten hyppimisen, et voi antaa sen hyppivän itseänsikään vasten. Jos taas haluat sallia vasten hyppäämisen, muista, että silloin et voi rangaista koiraa, kun se hyppää likaisilla tassuilla sinua vasten.

Yleisiä väärinkäsityksiä koirien käyttäytymisestä

Luoksetulo

Koiraa syytetään usein itsepäisyydestä tai niskuroinnista, jos se ei tulekaan luokse pyydettyä tai jos se tulee luokse aina hidastellen tai kautta rantain kierrellen. Koiran olemus luoksetulussa voi olla surkea: sen pää ja häntä saattavat viistää maata ja sen katse välttelee omistajansa katsetta. Tämä käyttäytyminen tulkitaan usein virheellisesti häpeäksi - koiranomistaja saattaa todeta, että "Nyt se tietää tehneensä väärin, kun ei heti totellut kutsuani".

Tämä käyttäytyminen juontaa juurensa siitä, että koira on oppinut siihen, että luoksetulussa omistaja käyttäytyy arvaamattomasti. Se, mikä tulkitaan usein häpeäksi - kyyristely, alistuminen - ei johdu koiran häpeästä, vaan pelosta.

Koira pelkää omistajansa reaktiota, sillä se on yhdistänyt luoksetulon kurittamiseen tai torumiseen ja pyrkii välttämään kohtaamistilannetta. Kun kutsut koira luokse, tee luoksetulo kannattavaksi koiralle: luoksetulosta saatavan palkinnon pitäisi mieluiten ylittää hauskuudessaan sen, mitä koira oli sillä aikaa tekemässä, kun se kutsuttiin luokse.

Luokse kutsuessasi voit kääntää vartaloa hieman sivuttain koiraan tai sitten voit kävellä pois päin koirasta. Missään tapauksessa sinun ei kannata lähteä seuraamaan koiraasi, sillä koira ymmärtää perässä juoksemisen todennäköisesti hauskaksi leikiksi.

Vaikkei koira tulisikaan suorinta reittiä luoksesi, palkitse se aina. Näin koira yhdistää luoksetulon positiiviseen asiaan ja ensi kerralla tulee luoksesi ehkä jo vähän suurempaa reittiä. Käytä aina samaa kutsua (esim. "Tänne!") äläkä sekoita sitä muiden sanojen joukkoon, jolloin koiran on helpompi ymmärtää komento.

Kun kutsut koira, käytä aina selkeää, määrätietoista ja iloista ääntä: koirasi tietää, että nyt tiedossa on jotain kivaa!

Hihnassa vetäminen ja rähjääminen

Harmillisen moni koiranomistaja tyytyy kävelemään koiransa vetämänä vuosikaudet. Tämä ei ole mukavaa eikä terveellistä kummallekaan: koiranomistaja saattaa liukastua tai kipeyttää hartiansa ja koira taas vaarantaa kaulansa ja selkensä. On myös esitetty epäilyjä siitä, että koiran näkö saattaa vaurioitua siitä, jos koira kiskaisee hihnassa panta kaulassaan.

Ilmeisempi terveydellinen haitta hihnassa vetämisestä on se, että koiralle voi tulla jatkuvia selkäkipuja, ja mikäli koira myös tempoilee hihnassa panta kaulassaan, koiran selkä tai kaularanka saattavat vaurioitua, joten mistään mitättömästä asiasta ei ole kysymys.

Näiden terveydellisten seikkojen valossa on päivän selvää, ettei vetävällä koiralla saa missään tapauksessa käyttää kuristavaa pantaa. Tämän vuoksi myös pannan tulisi aina olla tarpeeksi leveä suhteessa koiran kokoon: mitä isompi koira, sitä leveämpi panta vaaditaan. Vähintä, mitä hihnassa vetävän koiran omistajan tulisi tehdä, on hankkia kiskovalle koiralle hyvät valjaat, joissa on pehmusteet, ja kiinnittää hihna valjaisiin pannan sijaan. Näin estetään vetämisen aiheuttamat terveydelliset haitat

koiralle.

Koiralle voi tarvittaessa hankkia myös vedonestovaljaat tai kuonopannan, mutta ne ovat koiralle epämukavia tapoja vähentää vetämistä. Paras keino päästä vetämisestä aiheutuvista ongelmasta eroon on tietysti saada koira lopettamaan vetäminen.

Kun koira vetää hihnassa ja omistaja seuraa perässä, koira olettaa, että sen vetäminen vie parivaljakkoa eteenpäin. Näin koira jatkaa vetämistään edelleen, sillä siitä seuraa välitön palkinto eli liikkuminen koiran haluamaan suuntaan.

Yleensä koiran saa lopettamaan vetämisen, jos omistaja ei reagoi vetämiseen koiran haluamalla tavalla, vaan jos omistaja tarpeeksi johdonmukaisesti reagoi juuri päinvastaisesti vetämiseen kuin koira haluaisi: omistaja voi pysähtyä kokonaan tai kääntyä ja jatkaa matkaa vastakkaiseen suuntaan. Kun koira ei vedä, koiran omistaja voi esimerkiksi naksauttaa tai maiskauttaa suullaan ja antaa samalla koiralle makupalan. Kun tätä naksautusta yhdistettynä palkintoon jatketaan tarpeeksi kauan, koira ymmärtää palkinnoksi jo pelkän suun naksautuksen, jolloin koiraa ei tarvitse palkita joka kerta makupalalla. Joillekin koirille riittää pelkkä kehuminen silloin, kun se ei vedä.

Hihnassa vetämisessäkään ei saa käyttää kieltoja ja pakotteita. Pakotteet eivät sovi eläinystävälliseen kasvatukseen, mutta niillä ei useimmiten myöskään saada aikaan toivottuja vaikutuksia, vaan ne saattavat jopa pahentaa vetämistä: kun koira vetää ja sen seurauksena koiranomistaja repii korvasta, tempoo hihnasta tai toruu koiraa, koira haluaa tilanteesta pois ja vetää entistä pahemmin - tai sitten kävelee kiltisti vierellä jatkuvan pelon vallassa. Tällöin yhteisestä kävelylenkistä on tullut koiralle painajainen.

Jos koirasi rähjää vastaan tuleville koirille, kiertäkää toiset koirat aluksi mahdollisimman kaukaa ja asetu itse koirien väliin ohitustilanteissa. Kun näet toisen koiran lähestyvän, ota hyvissä ajoin ennen ohitusta käteesi koirallesi tärkeä palkinto (esim. pallo, makupala) ja yritä saada koirasi huomio keskittymään siihen myös ohitustilanteen ajaksi. Palkitse koirasi, kun toinen koira ohittaa teidät.

Mikäli taidot ja jaksaminen eivät riitä koiran opettamiseen yksin, aina voi mennä ryhmään opettelemaan hihnassa kävelyä ja yhdessäoloa. Mm. KIVA-tiimilla on koiraystävällisiä tottelevaisuuskursseja, joissa sekä omistajalla että koiralla on hauskaa. Ja muista, että yhdessä ulkoilun pitäisi olla parhaita hetkiä koirasi päivässä. Älä siis vaadi, että koira kävelee rinnallasi taukoamatta, vaan anna sen nuuskia rauhassa ja merkkeillä viestejä toisille koirille.

Tuhoaminen

Koira ei tuhoa kostaakseen eikä pahuuttaan. Koira tuhoaa siksi, että se on ehkä jätetty yksin kotiin ja sillä on ikävä omistajaansa. Koira tuhoaa omistajansa lempikengät sen vuoksi, että ne tuoksuvat ihanasti omistajalta – ei siksi, että koira päättää kostaa omistajansa poissaolon tuhoamalla juuri ne parhaimmat kengät.

Koira saattaa tuhota myös turhautumisen vuoksi: ehkä sillä ei ole tarpeeksi virikkeitä eikä se pääse purkamaan energiaansa tai käyttämään aivojaan. Pentu taas saattaa

tuhota siksi, että sille on tulossa hampaita eikä se tiedä, mikä on sallittua purtavaa ja mikä ei.

Pennulle tulisi antaa riittävästi sallittua purtavaa ja pureskelulta kielletyt kohteet tulisi aivan pieneltä pennulta piilottaa. Aikuisen koiran tuhoamisen taustalla voi olla useita edelläkin mainittuja syitä, joten usein omistajan tulee ensimmäiseksi katsoa peiliin, jos aikuinen koira alkaa tuhota paikkoja:

Omistajan tulisi ensin selvittää, mistä tuhoaminen johtuu. Koiraa ei saa rangaista tuhoamisesta jälkikäteen, sillä koira elää hetkessä eikä ymmärrä syy- ja seuraussuhteita. Eli jos omistaja tulee kotiin ja toruu tai rankaisee koiraa siitä, että koira on tuhonnut jotain tai pissannut matolle sillä välillä, koira ei ymmärrä, mistä rankaisu johtuu. Koira yhdistää omistajan kotiintulemisen siihen, että omistaja satunnaisesti rankaisee sitä ja käyttäytyy muutenkin arvaamattomasti. Tällöin koira on hermostunut, kun omistaja tulee kotiin ja saattaa esimerkiksi pissata alleen omistajan nähdessään.

Mikäli selvää syytä tuhoamiselle ei löydy, kannattaa koira tutkituttaa eläinlääkärillä mahdollisten kipujen vuoksi. Koirasta ei välttämättä näe päälle, jos sillä on kipuja, mutta koira voi oireilla kivuistaan juuri tuhoamisella tai selittämättömällä aggressiivisuudella. Ongelmatilanteissa eläinlääkäri voi lisäksi kääntyä muiden, käyttäytymiseen erikoistuneiden asiantuntijoiden puoleen.

Koirat ja lapset

Koiraa ei tulisi jättää yksin pienen lapsen seuraan. Tämä sen vuoksi, että pikkulapsi saattaa vahingoittaa koiraa, mutta hän ei vielä ymmärrä koiran varoituksia kuten murinaa, joten tilanne saattaa kärjistyä ja pahimmassa tapauksessa koira saattaa purra lasta.

Vastuunsa tunteva koiranomistaja opettaa lapselle, kuinka koiran kanssa käyttäydytään, eikä anna lapsen repiä koiraa turkista, ratsastaa sillä tai käyttää sitä muuten leikkikaluna.

Eläinystävällisen koiranomistajan koira voi aina luottaa siihen, että aikuinen puuttuu asiaan, jos lapset yrittävät kohdella sitä huonosti, eikä sen tarvitse itse puolustaa itseään puremalla.

Valitettavan usein koira kuitenkin jätetään vartioimatta lasten armoille ja siinä vaiheessa, kun koira puolustaa itseään ärähtämällä tai puremalla, koira pahimmassa tapauksessa lopetetaan aggressiivisena.

Loppusanat

Lopuksi halumme muistuttaa siitä, että jokainen koiranomistaja on itse valinnut huollettavakseen koiransa, eikä koiralla ole ollut valinnanvaraa asiassa. Ethän siis pura kiukkuasi koiraan tai tuskastele sitä, että joudut ulkoiluttamaan koiraasi huonolla ilmalla: olet tehnyt tietoisesti päätöksen pitää huolta koirastasi.

Kukaan meistä ei ole täydellinen, joten toivottavasti et vaadi sitä koiraltasikaan. Kaikista koirista ei tule koirapuistokelpoisia tai lapsirakkaita edes parhaimmalla koulutuksella, mutta siitä huolimatta niillä on samanlainen oikeus turvalliseen ja rakastettuun elämään kuin kaikilla muillakin.

Jos ajattelet, että nämä ohjeet ovat turhia itsestäänselvyyksiä, joita käytät koirasi kanssa päivittäin, onnittele koiraasi. Olet nähnyt vaivaa ymmärtääksesi koiraasi ja kunnioitat koiraasi samanarvoisena elämänkumppaninasi. Toivottavasti siinä tapauksessa huolehdit myös muiden koirista ja korjaat ystävällisesti muiden koiranomistajien tekemiä virheitä koiran käyttäytymisen muokkaamisessa.

Saatat pelastaa jonkun koiran elämän sillä, että puutut omistajan virheellisiin käsityksiin ja opastat häntä lempeään koirankasvatukseen.

Tämän artikkelin ovat kirjoittaneet Anette Kare ja Sanna Paaso. Anette Kare on HESY:n koiratalon eläintenhoitaja ja koiraharrastaja. Hän on koulutukseltaan kennelalaan erikoistunut eläintenhoitaja ja hän on vetänyt myös ongelmakoirakursseja. Sanna Paaso on koiratalon vapaaehtoinen ja koiraharrastaja.

Kuvat: Sanna Paaso

Lisää tietoa lempeästä koirankasvatuksesta löydät mm. seuraavista kirjoista:

- **Barry Eaton:** Dominanssi - totta vai tarua?
- **Tarja Matilainen:** Maaailma pennun silmin
- **Turid Rugaas:** Kiskomatta paras
- **Turid Rugaas:** Rauhoittavat signaalit

Katso myös: www.kivateam.fi

Voit tilata eläinystävällistä koirakirjallisuutta edullisesti HESY:n koiratalolta. Kirjojen tuotto menee koiratalon toiminnan tukemiseen.

Lisätietoja: anette.kare@hesy.fi.